

кейіпкердің монологында қоса беріліп отырады, бірақ соның өзінде ол сөздердің түп тамыры айқын танылып отырады. Бұл өз кезегінде Кобо Абэ шығармашылығының постмодернистік эстетикаға толыққанды жауап беретін шығармалар екендігін дәлелдейді. Кобо Абэ “Бөтен бет”, “Құм құрсауындағы әйел” романдарында интертекстуалдылық элементтері: реминисценция, аллюзия, цитата, афоризмдерді жазушы жайдан-жай пайдаланып отырған жоқ. Интертекстуалдылық құралдар арқылы автор өзінің көпшілік оқырман қауымға жеткізгісі келген ойлары мен пайымдауларын безендірді. Көпшілігін туралап, ашық айтпай, тұспалдап отырып жеткізді. Постмодернистік бағытта жазған жазушының туындыларындағы көтерілген негізгі мәселелерді, тіпті шығарманың идеясын дәл айнытпай таба білу үшін де реминисценция, аллюзия үлгілерін таба білудің, астарын аша білудің мән-маңызы зор. Постмодернизмде мәтінге ерекше көңіл бөлінеді, ал мәтіннің өзі өмірді суреттеуден немесе өмір туралы ой қорытудан тұрмайды, үзінділер, цитаталар, түрлі пікірлерден құралады. Бір мәтінді әртүрлі интерпретациялау, әдеби ойын, өткен мен бүгінгі пародиялау арқылы қоғамдағы қарама-қайшылықтарды, оның адам санасындағы көрінісін, трагедиялық дүниетанымын суреттеу, жай суреттеу емес көпмағыналылыққа бой алдырып, адам ойына күдік кіргізіп суреттеу – постмодернизмге тән құбылыс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Тоқшылықова Г.Б. *Интертекстуалдылық – мәтіндер арасындағы байланыс. Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. «Филология ғылымдары» сериясы. №1(51), 2015. 189-195бб. – журналдарда жарық көрген мақалалар*
- 2 Кобо Абэ. *Кэндзабуро Оэ. Құм құрсауындағы әйел. Бөтен бет. Жапон жаны. –Астана: Аударма, 2006. - 477б. – кітап*
- 3 *Әдебиеттану. Терминдер сөздігі. /Құраст.: З.Ахметов, Т.Шаңбай/ -Семей-Новосибирск, “Талер-Пресс”, Үшінші басылуы. 2006, -398б. – кітап*
- 4 *Есин А.Б. Сюжет и конфликт в рассказе // Лит. учеба. -Москва, 1985. №3. С. 224-228. – кітап*
- 5 *Пирәлиева Г. Көркем прозадағы психологизмнің кейбір мәселелері. -Алматы: Алаш, 2003. 221б. – кітап*

References:

1. Tokshylykova G.B. *Intertekstualdylyq – mätinder arasyndağy bailanys. Abai atyndağy QazÛPU Habarşysy. «Filologia ғылымдары» seriesy. №1(51), 2015. 189-195bb. – jurnaldarda jaryq körgen maqalalar*
2. Kobo Abe. *Kenzaburo Oe. Qüm qürsaundyğy äiel. Böten bet. Japon jany. –Astana: Audarma, 2006. -477b. – kitap*
3. *Ädebiettanu. Terminder sözdigi. /Qürast.: Z.Ahmetov, T.Şañbai/ -Semei-Novosibirsk, “Taler-Pres”, Üşinşi basyluy. 2006, -398b. – kitap*
4. *Esin A.B. Süjet i konflikt v rasskaze // Lit. ucheba. -Moskva, 1985. №3. S. 224-228. – kitap*
5. *Pirälieva G. Körkem prozadağy psihologizmnñ keibir mäseleleri. -Almaty: Alaş, 2003. 221b. – kitap*

МРНТИ 17.07

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.72>

Юсуп А.Н.,¹ Юсуп П.Қ.²

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

*² Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

М.ЖҰМАБАЕВТЫҢ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ШЫҒАРМАЛАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада қазақтың ұлы ақыны М.Жұмабаевтың балаларға арналған көркем туындылары сөз болады. Ол – қазақтың поэзия әлемінде терең із қалдырған, сөз өнерінің құдіретін асқақататып, өлең теориясында өзіндік көркем өрнек тудырған, терең мұң-сырға, асқақ арман мен ұшқыр қиялға толы өлең дүниесін кейінгі ұрпаққа мирас етіп қалдырған ақындарымыздың бірі. Оның әр тұлғалы поэзиясына ХХ ғасырдың бас кезіндегі қазақ сахарасында болған небір шытырман оқиғалар мен тартысты жағдайлар арқау болған. Ақын өмір сүрген заман аумалы-төкпелі әлеуметтік-қоғамдық өзгерістерге толы болды. Сол себепті де ақын шығармашылығы біз үшін көп уақыттарға дейін жабулы қазандай тұңғыық қараңғылықта қалды. Тәуелсіздіктің ақ таңы атқаннан кейін ғана қазақ мәдениеті мен әдебиетінің ұлы тұлғаларының бірі Мағжан ақын халқына қайта оралды.

Түйін сөздер: ұлт әдебиеті, балалар әдебиеті, поэзия, аударма, өнер, білім, ағарту

Yusup A.,¹ Yusup P.²

¹ *Kazakh National Pedagogical University of Abay,
Almaty, Kazakhstan*

² *Kazakh National Women's Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan*

WORKS OF M.ZHUMABAYEV FOR CHILDREN

Abstract

This article will focus on works of the great Kazakh poet M. Zhumabaev for children. He is one of our poets who left a deep mark in the world of Kazakh poetry, praising the power of the art of words, creating a kind of artistic expression in the theory of poetry, transmitting to descendants a world of deep feelings, lofty dreams and sparkling fantasies. His postures were preceded by stormy adventures and tense situations that took place in the Kazakh steppe at the beginning of the 20th century. The time during which the poet lived was filled with dramatic social changes. Therefore, the poet's work remained in the darkness of the abyss, which for the time being was closed to us. Only after the onset of independence Magzhan, one of the greatest figures of Kazakh culture and literature, returned to his nation.

Keywords: national literature, children's literature, poetry, translation, art, education, enlightenment

Юсуп А.Н.,¹ Юсуп П.К.²

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан*

*² Казахский национальный педагогический женский университет,
Алматы, Казахстан*

ПРОИЗВЕДЕНИЯ М.ЖУМАБАЕВА ДЛЯ ДЕТЕЙ

Аннотация

В данной статье речь пойдет о художественных произведениях для детей великого казахского поэта М. Жумабаева. Он один из наших поэтов, оставивший глубокий след в мире казахской поэзии, воспевающий могущество искусства слова, создающий своеобразное художественное выражение в теории поэзии, передающий потомкам мир глубоких чувств, возвышенных мечтаний и искристых фантазий. Его поэзии предшествовали бурные приключения и напряженные ситуации, происходившие в казахской степи в начале XX века. Время, в течение которого жил поэт, было наполнено резкими социально-общественными изменениями. Поэтому творчество поэта осталось во мраке бездны, которая до поры до времени была закрыта для нас. Только после наступления независимости Магжан, один из величайших деятелей казахской культуры и литературы, вернулся к своему народу.

Ключевые слова: национальная литература, детская литература, поэзия, перевод, искусство, образование, просвещение

Кіріспе. XX ғасырдағы ұлт әдебиетінің қалыптасу тенденциясы мен даму бағытын айқындауда Алаш оқымыстыларының орны ерекше. Ескіше білім берудің заман талабы мен қоғамдық сұранысқа жауап бере алмайтын мүшкіл халі, орыс-қазақ бастауыш мектептеріндегі орысша оқытудың доминанттық жағдайы қазақ ұлтының келешек дамуына қаншалықты кері әсер ететінін жандүниесімен түсінген алаштықтар бұл мәселеге жан-жақты әрі терең дайындықпен кірісті. Жалпы танымдық қабілеті табиғат заңдары мен сөз өнеріне жақын келетін қазақ халқының осы ерекшелігін олар аса қатты ескерген сияқты. Өйткені сол кездегі білім беру мен ағарту жұмыстары әдеби даму үдерісімен қатар жүргізілді. Алғашқы әліппе мен сауат ашу, есеп құралдары мен табиғаттануға арналған құралдардың мазмұны осыны көрсетеді. Білім беру мен ағарту және ғылым салаларын ұлттық дүниетаным мен тілдік ерекшеліктерге сай қайта жаңғырту үшін арнайы жұмыс топтары құрылып, кімнің қай салаға жауапты екендігі, кім қандай еңбек жазатындығы да ортақ пысықталғанға ұқсайды. Педагогика, психология, арифметика мен ті-әдебиет бойынша сол кезде жазылған ғылыми-теориялық еңбектер мен зерттеулер қазақ ғылымының бүгінгі жетістігінің алғашқы бастаулары болатын. Осындай ұлы мақсат, келелі істің басында Алаш көсемдері Әлихан Бөкейханұлы мен Ахмет Байтұрсынұлылар тұрды.

Әдістеме. Осы ұлт зиялылары мен кемеңгерлерінің ішінде Мағжан Жұмабаевтың алатын орны ерекше. Ол – қазақ, түркі әдебиетінің ұлы классигі. Ақынның замандасы, оның шығармашылығына тұңғыш әдеби сын айтып, айрықша жоғары бағалаған Жүсіпбек Аймауытов айтқандай, «Өзгеден гөрі әлеуметтің мұнын баса жақтайтын ақын болуы керек. Өйткені ақын қоғамның қарапайым тырна қатар топас мүшесі емес, өзгелерден гөрі сақ құлақты, сезгіш жүректі, сара ақылды, өткір қиялды мүше» [1, 297]. Жазушы сөзін пайымдар болсақ, М.Жұмабаев – поэзиясына өз заманының кез келген оқиғасын арқау еткен тілдік тұлға. Сол себепті ақын шығармашылығында оның тілдік тұлғасын айқындайтын, оның дүниетанымы мен түйсігінен мол хабар беретін концептілер шоғыры жетерлік. Оның өмірінің мәні болған «Дала», «Туған жер», ақын сенген құдіретті күш – «Көк Тәңірі», «Түрік», шуағымен жер жүзін

жылытқан «Күн», т.б. концептілер акын поэзиясының алтын дінгегін құраған. «Мағжан бүкіл ұлтқа тән ұғым-сезімнің, поэтикалық өнердің шекарасын кеңейтіп, қазақ әлемінің жан дүниесін ашып берді. Оның таза қазақтық рухы кімнен де болса жоғары. ...Мағжан суреткерлігі бүкіл қазақтың өмір үшін күресі мен қайғысын тұтас қамтиды. Халықтың сан-салалы тіршілігінің ол үшін бөтені жоқ. Бәрі де Мағжан қаламында өлең боп ойнап, сыңғырлап, сылдырап, жалтырап кетеді. Барлық ұлы ақындар сияқты, Мағжанға да шындықты сезінудің сиқырлы күші дарыған. Мағжан ақындығының құпиясы оның өз тұсының шындығын дәл бейнелуінде ғана емес, өлеңінің сиқырлы күшінде. ...Ол бірде өмірдің күлкісіндей қуанышты бейнелесе, бірде жылаған, қайғы тұтқан қазақтың жан сезімін көрсетеді, ақын ойындай алмасып, ауысып жатқан дүниенің бір сәттік қозғалысын көз алдына әкеледі және ол лып етіп өте шығады. Мағжанның ақындық жолының күрделілігі де осында» [2, 38].

Талқылау. Оның азаматтық, ақындық жолы бір бөлек те, ұстаздық, ағартушылық жолы бір бөлек. Ол өзінің қысқа ғұмырын қазақ халқының бақыты мен болашағына арнады. Ұлтты бақытқа жеткізудің жалғыз жолы оқу-ағарту ісі екенін Мағжан ерте ұқты. Сондықтан да өз өмірін осы игілікті іске арнады.

Ақын шығармаларының үлкен бір арнасы-халық ағарту ісі, білім беру және педагогика саласы. XX ғасырдың 20-30 жылдарында мектеп оқушылары мен мұғалімдерге арнап «Педагогика», «Бастауыш мектепте ана тілін оқыту жөні» еңбектерін жариялады. Жалпы бала тәрбиесінде Мағжан ешқандай зорлық-зомбылықтың болмауын ұсынады. Балаға мейірбандылық тәрбиесін беру керектігін айтады. Ол: «Баланы жазамен қорқыту еш дұрыс емес. Баланы ұру, соғу ісі адамшылыққа ұнамайтын іс. Ұрылып, соғылып тәрбиеленген бала жанының бар жақсы мінездерінен, ақылынан, есінен айрылып, миғұла болады. Сужүрек, жасқаншақ болады» [3, 45], - дейді. Соған орай осы кезеңдегі қазақ педагогтарының бала тәрбиесіндегі ұстанған қағидасы ізгілікті педагогика болды. Өзінің «Педагогика» еңбегінде ол бала тәрбиесін төртке бөледі, яғни дене, ақыл, тәрбие, сұлулық. «Балам адам болсын десең, осы тәрбиені дұрыс орындасын», - деп көрсетеді. Сондықтан өз еңбегінде «Әр тәрбиешінің қолданатын жолы – ұлт тәрбиесі. Әрбір ұлттың бала тәрбиесіне қатысты ескіден келе жатқан жеке-жеке жолы бар», -- деп көрсетеді.

Мағжан шығармаларында XX ғасырдың басында басты тақырыптардың бірі болған оқу-білім тақырыбы ерекше орын алады. Ақын өзінің алғашқы шығармаларының бірі «Жатыр» деген өлеңінде:

Басқа жұрт аспан-көкке асып жатыр,
Кілтін де өнер-білім ашып жатыр.
Бірі – ай, бірі – жұлдыз, бірі күн боп,
Жалтылдап көктен нұрын шашып жатыр,

- дей келіп, өз жұртын да сондай өнерлі елдерден үлгі алып, ілгері ұмтылуға шақырады. Осы ойын балаларға арналған «Өнер-білім қайтсе табылар», «Қазағым», «Қарағым», «Балалық шақ», т.б. өлеңдерінде тереңдете түседі, жастарды бойқұйездіктен арылып серпілуге, білім алып, халқына қызмет етуге үндейді. «Өнер-білім қайтсе табылады» атты өлеңін де жастарға арнап, өзінен кейінгі іні-қарындастарын оқуға жұмылдыруға арнап жазған. «Жақын, туған, бауыр, туған ауылға айналмай», жастардың қалаға барып оқу оқығандығын мақұлдайды.

Балалық шағы,
Патшалық тағы,
Ала алмас оны бағалап,

- деп басталатын келесі бір тамаша жырын ол ауылда ойын қуып жүрген балаларға арнайды. Оларға ақыл-сананың таза кезінде бойға тек асыл қасиеттерді сіңіруге кеңес береді.

Жастық – алтын,
Қуып қал салтын.
Салты оның үйрену.
Өнер қуып, белді бекем буып,
Надандықтан жирену.
Өрге, қарғам, ұмтыл!
Аты өшкірден құтыл! – дейді.

Баланың құлағына жағымды «қарағым мен шырағымды» қолдана отырып, айтқан ойын сәби санасына ұялата білген. Жалпы қазаққа үндеу тастаған ақын білімге ең алдымен балаларды баулу керектігін баса айтады. Бұл тұста ол балаларға арнап «Ертеңгі сәулелер» атты өлеңді орысшадан аударды. Түпнұсқа авторы белгісіз бұл өлеңнің аудармасы сәби ұғымына сай көркем шыққан. Сюжеті бойынша күн жерге сәуле тастайды, бірінші сәуле бозторғайды оятады, ол ән салуға кіріседі; екінші қоянды оятады, ол жем іздеуге кіріседі; үшінші тауықтарды оятып, олар ертеңгі қарекетіне кіріседі; төртінші бал арасын оятып, бесінші баланы оятады, ол аунап қойып ұйықтай береді. Ақын Абай үлгісімен қорытынды жасайды, яғни білімнің сәулесінен қашуға болмайды, қайта шырт ұйқыдан ояну керек. Осыған үндес балаларға арналған «Қарағым» атты өлеңі де бар. Ол қазақтың тұңғыш педагогі Б.Алтынсариннің «Кел, балалар, оқылық» өлеңімен сарындас.

Қарағым, оқу оқы, босқа жүрме!
Ойынға, құр қаларсың, көңіл берме.
Оқымай ойын қуған балаларға
Жолама, шақырса да қасына ерме!
Кідірме, аяңдама, алға ұмтыл,
Алам деп көктен жұлдыз қолың серме.
«Қарманған қарап қалмас!» - деген рас сөз,
Тоқтамай істе болсаң батып терге.
Жасынан оқу оқып, өнер қуған,
Жан жетпес көңілі жүйрік емеңгерге.
Білімсізг құр қалтақтап жүргенменен,
Ерте өлген, көмілулі қара жерге [4, 32].

Бұл шығармасында ақын болашақ ұрпаққа жастық шағынды бекерден-бекер өткізбей, оқу оқы, еңбек ет, еңбегің еш қалмайды, өнерлі, білімді болсаң, жұлдызың жарық, шығар тауың биік болады деп өсиет айтып, бата береді.

Белгілі кеңес жазушысы С.Мұқанов ақынның балалар әдебиетіне қосқан үлесі туралы былай дейді: «Мағжанның мәскеудегі өмірінде күрделі көз салған нәрсенің біреуі – балалар әдебиеті... Мағжан балалар әдебиетін жазғанда балаларға өзінің дарашылдық, қиялшылдық пікірін сіңіру үшін жазды» [5, 187]. Мағжанның кішкентай балаларға базарлық ретінде жазған ең алғашқы өлеңдері алғаш Қазақстан оқу комиссариаты шығарған «Жаңа мектеп журналының 1926 жылғы 6-санына «Тегін қосымша» болып басылған кітапқа енеді. Олар: «Бөбектің тілегі», «Ойын», «Балалар атасы», «Ана», «Сылдырмақ», «Сұр құлын», «Сал, сал білек, сал білек», «Немере мен әжесі», «Ана мен бала», т.б. «Бөбектің тілегі» деген өлеңінде ақын баланың арман-тілегін былай береді:

Тоқтышағым тоғыз тап,
Саулық қойым сегіз тап,
Сегізін де семіз тап
Құла бием құлын тап,
Құлын таппа құнан тап,
Құнан тапсаң, семіз тап...

Ал «Ана» деген өлеңінде баланың анасы баласын былай жұбатады:

Бурыл тайға мін бөпем,
Ақ кызы бар ауылында,
Балпаңбайдың үйіне
Бұрала басып түс бөпем.
Қымызынан іш бөпем...

М.Жұмабаев – балаларға арнап ертегі, дастан, поэмалар жазған ақын. Олар: «Ертегі», «Жүсіп хан», «Ескендірдің мүйізі», «Қойлыбайдың қобызы», «Өтірік ертегі». Мысалы, «Өтірік ертегі» поэма-ертегісінде мысыққа қарсы тышқандар көтерілісі негізгі ойын жеткізу үшін схемалық түрде алынған. Шираз қаласындағы бір тышқан жүзім шарабына тойып алып, мысықтарға соғыс ашады, мысық мешітке барып, тәж киіп, тышқандармен бітісем деп алдауы, тарту-таралғысымен келген тышқандарды қан жоса егуі, мысықты көп тышқанның байлауы, дарға асам деген жерден босап кетуі, ақыры тышқандардың өз ханын құртып, ханды да, мысықты да елден аластатады. Поэманы оқи отырып, баланың өміргедеген көзқарасы, қызығушылығы арта түседі. Жаман мен жақсыны, зұлымдық пен қайырымдылықты ажырата білуге үйренеді. Сол секілді жас жеткіншектің оқуына жеңіл, сюжеті қызықтырып, жалықтырмай оқылатын «Жүсіп хан», «Өтірік ертегі» дастандарын жазған. «Жүсіп хан» поэмасының басталуы:

Бар екен де, жоқ екен,
Аш екен де, тоқ екен.
Ертегі – ертегі – ертегіте
Ала қарға – қазаншы,
Қара қарға – қазаншы.
Шымшық терген шөпшекті

– деп, халықтық сөз бастау дәстүрі мен ақынның өзіндік өлең құраудағы жаңа тәсілімен ұласқан.

Сонымен қатар ақын орыс ақын-жазушыларының балаларға арналған шығармаларын қазақ тіліне аударған. Мысалы, М.Горькийден «Хан мен ұлы», В.Ивановтан «Бала», П.Дороховтан «Большевик баласы».

Қорытынды. Мағжанның балаларға арналған шығармаларды жазудағы мақсаты – бала дүниетанымын байыту, жас жанның жүрегіне ұлылық, ізгілік, адамгершілік қасиеттерін дарыту болды. Ақын өзінің мейірім шуаққа толы

нәзік лирикасы арқылы жас ұрпақтың санасын оятуға тырысты, олардың келешектегі азат өмірін қауіп –қатерден, жат ұғымдардан сейілткісі келді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 *Аймауытов Ж. Мағжанның ақындығы туралы. Бес арыс: Естеліктер, эсселер және зерттеу мақалалар. Құрастырған Әшімханов Д. – Алматы: Жалын, 1992.*
- 2 *Қирабаев С. Әдебиетіміздің ақтаңдақ беттері. –Алматы: Білім, 1995.*
- 3 *М.Жұмабаев «Таңдамалы» А.2003*
- 4 *М.Жұмабаев «Шығармалары» Өлеңдер, пәмалар, қара сөздер. –Алматы: Жазушы, 1989*
- 5 *С.Мұқанов «XX ғасырдағы қазақ әдебиеті» А. 2008*

References:

1. Aimauytov J. Mağjannyñ aqyndyǵy turaly. Bes arys: Estelikter, eseler jäne zertteu maqalalar. Qūrastyrǵan Äşimhanov D. – Almaty: Jalyn, 1992.
2. Qirabaev S. Ädebietimizdiñ aqtañdaq betteri. –Almaty: Bılım, 1995.
3. M.Jümabaev «Tañdamaly» A.2003
4. M.Jümabaev «Şyǵarmalary» Öleñder, pöemalar, qara sözder. –Almaty: Jazuşy, 1989
5. S.Müqanov «HH ǵasyrdaǵy qazaq ädebieti» A. 2008

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PEDAGOGI AND METHODOLOGI PROBLEMS

МРНТИ 16.31.51

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7804.73>

Акажанова А.,¹Рахимова А.М.²

*^{1,2}Г.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
Талдықорған, Қазақстан*

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа

Ғылыми мақалада ұлттық ойындар арқылы оқушының дүниетанымын дамытудың педагогикалық шарттары қарастырылған. Ұлттық ойын түрлерін білім беру бағытында қолдану білу, оны білімалушының болмысын дамытуға қолданудағы педагогикалық шарттарының қажеттілігі айқындалған. Ұлттық ойын – ұлттық құндылықтарды тану тәсілі. Ойын балаларға өмірде кездескен қиыншылықтарды жеңудің жолын үйретіп қана қоймайды, ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастыратындығымен ерекшеленсе, ұлттық ойын түрлерін оқу үдерісінде пайдалану ұлттық тәрбиелік білім дағдысын қалыптастырады. Тиімді қолданылған ұлттық ойын түрлері мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың зор ынтамен тындап, берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені оқушылардың аңсары сабақтан гөрі ойынға ауыңқырап тұрады. Қызықты ойын түрінен кейін олар тез серігіп, тапсырманы ықыласпен сапалы орындайтын болады. Мақалада орта білім беру жағдайында оқушының дүниетанымдық мәдениетін қалыптастырудың педагогикалық шарттарының үш тобы анықталып, білім беру үрдісінде қолдану жолдары нақтыланған. Ұлттық ойындарды сабақ беру үдерісінде ұйымдастыруды талдай келе, оның бірнеше ерекшеліктеріне тоқталған. Мектеп оқушыларының жеке тұлға ретінде дамуына халықтық педагогиканың мұралары, ұлттық тәлім-тәрбие зор үлес қосады. Тәрбие үрдісінде халық педагогикасының тәлімдерін енгізу арқылы ұлттық құндылықтарын қастерлей алатын азамат дайындауға жол ашылады.

Түйін сөздер: ұлттық ойын, педагогикалық шарттар, дүниетаным, орта білім, интеллектуалдық әлеует